

3. Кулиев А.Х. Нафталанская нефть лечебная //Курорты. Энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – С.202-253.
4. Олефиренко В.Т. Лечебное применение других теплоносителей //Водотеплолечение.3-е изд. – М. Медицина, 1986. – С. 269-279.
5. Фізіотерапія. Організація роботи фізіотерапевтичних кабінетів і відділень в центрах медичної реабілітації та санаторно-курортних закладах.- К.: Купріянова О.О., 2006. – С. 285-286.

О.В.ПОВСТИН

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ВПЛИВУ СІМ'Ї НА СОЦІАЛЬНУ НАПРУЖЕНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВІ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається вплив сім'ї на соціальну напруженість у суспільстві. Визначаються основні причини виникнення та загострення напруженості.

В статье рассматривается влияние семьи на социальную напряженность в обществе. Определяются основные причины возникновения и обострение напряженности.

The influence of family on social tension in society is examined. Principal reasons of origin and sharpen of tension are determined.

Соціальна напруженість, яка виникає під впливом ряду факторів, несе в собі певну небезпеку для суспільства та кожної людини, зокрема. Несприятливі соціально-економічні умови проживання сімей збільшують кількість конфліктних ситуацій, розлучень, асоціальних проявів (пияцтва, проституції, злочинності), які безпосередньо впливають на рівень соціальної напруженості в суспільстві та в певній мірі загрожують безпечній життєдіяльності суспільства.

Вивчення соціально-економічного впливу сім'ї на соціальну напруженість особливо актуальне в період трансформації сімейних відносин та цінностей. У той же час в рамках безпеки життєдіяльності населення як науки, яка розглядає проблеми безпеки людини в навколишньому середовищі, виявляє небезпечні та шкідливі фактори, розробляє методи і способи захисту людини шляхом зниження небезпечних і шкідливих факторів до допустимих значень, розробляє способи ліквідації наслідків небезпечних і надзвичайних ситуацій, необхідно досліджувати явище соціальної напруженості. Оскільки саме рівень напруженості суспільства визначає можливості виникнення конфліктних та небезпечних ситуацій для життя і здоров'я громадян.

Дослідженню окремих проблем, пов'язаних із соціальною напругою, присвячені роботи таких закордонних та вітчизняних учених, як Авер'янов Л. А., Анікін П. В., Анцупов А. Я., Григас Р., Бубенко П. Т., Гейман О. А., Давидов А. А., Дюркгейм Е., Іванов О. І., Кизим М. О., Мертон Р., Парсон Т., Плюснін Ю. М., Рязанцев С. В., Сорокін П., Шульдц Е. та інші. Однак більшість з них досліджували соціальні та психологічні аспекти цього поняття, а його економічні прояви на рівні країни в цілому та її регіонів практично не розглядалися [9]. Недостатньо висвітлені й питання, пов'язані з впливом сім'ї на соціальну напруженість у суспільстві в контексті безпеки життєдіяльності населення. Адже, в останні десятиліття різко зросла чисельність аварій, катастроф, дорожньо-транспортних пригод, у яких гине або втрачає здоров'я і працездатність велика кількість людей, що супроводжується різким погіршенням стану природного довкілля, руйнуванням сімей, що в свою чергу є фактором зростання соціальної напруженості у суспільстві.

Сказане засвідчує про необхідність дослідження й аналізу причин та чинників соціальної напруженості та окремих її проявів (протестна активність тощо) в сучасному

українському суспільстві. Частково результати подібних досліджень висвітлюються в роботах В. Небоженка, В. Чорноволенка, М. Міщенко, Е. Клюєнка, М. Чурилова та ін.

Поняття соціальна напруженість увійшло у громадську свідомість у часи перебудови. І саме з цього часу почалося дослідження цього явища на території України. Український дослідник Небоженко В. С. виділяв кілька типів соціальної напруженості: 1. соціальна напруженість, яка викликає соціальний конфлікт; 2. постконфліктна соціальна напруженість 3. соціальна напруженість, яка має власну складну суперечливу природу виникнення і форму прояву і яка виступає умовою мирної трансформації суспільства [6, с. 13].

За одним з визначень соціальна напруженість — це негативний психоемоційний стан населення, який виявляється в широкому діапазоні соціальної поведінки від тривожності, психологічної напруженості й агресії до соціальної апатії, песимізму й прийняття стратегії безвиході. Починаючи з 1994 року, щороку соціальна напруженість в Україні оцінювалася як «висока» з тенденцією росту [8].

А.Грень [2] визначає проблему напруженості в суспільстві, з одного боку як показник його нестабільності та конфліктності, а з іншого як характеристику процесу адаптації населення до нових умов соціально-економічного середовища. Оскільки адаптація населення до нових умов соціально-економічного середовища є одним з аспектів безпеки життєдіяльності населення, цей вчений зробив важливий внесок у вивчення досліджуваної проблеми.

А.Грень використовує поняття соціально-психологічної напруженості, яке характеризує як особливий стан суспільного життя, що вирізняється загостренням внутрішніх суперечностей об'єктивного і суб'єктивного характеру, посилення у низці випадків зовнішніми обставинами (наприклад, стихійними лихами, катастрофами).

Внутрішніми причинами цього явища дослідник визначає сукупність економічних, політичних, соціальних та інших чинників, дія яких призводить до виникнення в суспільстві (у країні загалом чи в окремому регіоні) нестабільної або конфліктної ситуації. Ці причини формують своєрідне “тло”, на якому розгортаються конкретні події, і на яке накладається дія локальних чинників (зокрема вплив засобів масової інформації, екстремістських груп, неправильні дії місцевої влади тощо), які викликають загострення ситуації в той чи інший момент часу в різних регіонах країни. Пропонується аналізувати соціально-психологічну напруженість на трьох рівнях: психоемоційному, когнітивно-мотиваційному та поведінковому.

Характеристикою психоемоційного рівня виступає стан тривожності, який характеризується емоціями напруження, занепокоєння, тривоги, стурбованості, нервозності, що виникають у складних стресових ситуаціях.

Когнітивно-мотиваційний рівень – це стан громадської думки і соціального самопочуття населення, а також суб'єктивні оцінки людьми свого суспільного становища, рівня задоволення соціально-економічних і духовних потреб та інтересів. Характеристиками поведінкового рівня виступають масові дії, що являють собою поведінкову реакцію особи на реальну або уявну загрозу особистим чи груповим інтересам безпосередньо, а також умовам їх реалізації.

Прикладами можуть слугувати стихійні та організовані мітинги, демонстрації, страйки, інші форми громадянської непокори, масові акції протесту, громадянські війни; активізація діяльності різноманітних громадсько-політичних організацій. До економічних передумов виникнення напруженості дослідник відносить зростання багатства небагатих і прогресуючу бідність більшості; поглиблення розриву між можновладцями й основною масою людей, відчужених від влади та безсилих у відстоюванні своїх інтересів; скорочення попиту на кваліфіковану працю та наближення безробіття; відверта й зухвала діяльність організованої злочинності та одночасне послаблення правозахисних функцій держави; корумпованість державної влади.

Соціально-економічними умовами виникнення соціальної напруженості є зниження рівня життя; зростання й збереження бідності; відсутність у значної частини населення

можливості для поліпшення умов життя тощо [5]. Якщо не використовувати заходи по зменшенню соціальної напруженості в суспільстві, вона може перерости в конфлікт, який несе в собі непередбачувані для суспільства наслідки. Зокрема, соціальна напруженість може стати потужним фактором трансформації української сім'ї.

Останніми роками трансформаційні процеси, які відбуваються в середовищі українських сімей мають негативні тенденції, що посилює напруженість у суспільстві. Зростає загальна кількість розлучень, практично кожна друга сім'я в Україні розпадається. У 2007 році 43% усіх шлюбів в Україні розпалося, ця тенденція була започаткованою в 1990-х.

Утворюється значна частка психологічно нестійкого населення, адже розпад сім'ї – це фінансова нестабільність, залишені без батьків діти та необхідність самостійно долати труднощі, що особливо важко в економічно нестійкому середовищі. Основними причинами подружніх конфліктів, які завершилися розлученням були: ревності або зрада одного із членів подружжя (44 %), несерйозне ставлення до виконання обов'язків чоловіка, дружини (37 %), егоїзм другої “половини” (37 %). Практично у кожній українській сім'ї виникають конфлікти ситуації різної повторюваності. Так у 21% подружніх пар конфлікти виникають щонайменше 1 раз на тиждень, у 23% 1 раз на місяць, а у 28% кілька разів на місяць. Ці дані свідчать про певну напруженість сімейної ситуації і її відносну нестабільність. Основними причинами сімейних сварок були погані житлові умови (24 %), неекономні витрати одним із подружжя (25 %), різне розуміння щодо розподілу домашніх справ на “чоловічі” і “жіночі” (26%), безвідповідальне, несерйозне ставлення до виконання подружніх обов'язків (18%), зрада або ревності (20%), втручання батьків у їхні стосунки (25%), егоїзм (14 %), надмірна втома або нездужання, хвороби (18 %), різні погляди на події, які відбуваються у суспільстві (16 %), нелюбов до дитини (10,1 %) [4].

В Україні сформувалася ситуація, коли набувають сили негативні чинники ускладнення безпеки життєдіяльності населення, а нездорові відносини в суспільстві, надто різкий поділ на бідних та багатих, процеси збіднення та збагачення мають надто деформований характер. За таких обставин різко зросли форми та розміри соціальних відхилень (злочинність, самогубство, наркоманія, проституція тощо). Ці та багато інших форм асоціальної поведінки в умовах занепаду системи соціального контролю стали загрозливими для суспільства. Особливого поширення набуло явище алкоголізму. Алкоголізм несе в собі соціальну небезпеку, оскільки люди хворі на цю важку недугу поступово деградують як члени суспільства, набувають цілий ряд додаткових захворювань і, звичайно, швидше помирають. Відомо, що найбільша кількість злочинів відбувається в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння (60 % злочинів підлітками та 96 % правопорушень здійснюється особами в стані алкогольного сп'яніння). П'янство та алкоголізм наносять велику економічну, соціальну та моральну шкоду суспільству. Люди, які п'ють, частіше хворіють, допускають брак у роботі, через них відбуваються аварії і травми (20 % побутового й 46 % вуличного травматизму). Серед причин смертності населення спричинене зовнішніми факторами, отруєння в тому числі і алкоголем, займає перше місце (у 2007 році з цієї причини померло 11,7 тис. ос.). Через провину п'яних водіїв усе частіше трапляються дорожньо-транспортні пригоди (72,5 %) та гинуть люди. Останнім часом різко збільшилась кількість дорожніх аварій з важкими та летальними наслідками з провини п'яних водіїв. У 2007 році кількість смертей від нещасних випадків на транспорті становила 11,5 тис. ос. Згідно з даними Державного комітету статистики з кожних десяти хворих на наркологічні розлади, що перебували на обліку в медичних закладах на кінець 2008 року з метою лікування та реабілітації, майже 9 осіб працездатного віку. На профілактичному обліку у зв'язку зі зловживанням алкоголем, наркотичними та іншими психоактивними речовинами на кінець 2008 року перебувало 234 тис. ос., з яких 122 було взято на облік вперше в житті [10, с. 218]. Це лише офіційна статистика, а для того щоб наблизити цю цифру до реальних даних її без сумніву можна збільшити в кілька десятків разів. Проблема алкоголізму в суспільстві набула статусу масової епідемії, яка забирає десятки тисяч життів та наносить морально-психологічну шкоду оточуючим людям, особливо в сімейному середовищі.

Іншою суспільною загрозою є тютюнопаління. Україна випереджає більшість країн Європи за кількістю курців. У нас курять 12 мільйонів громадян – це 40 % населення працездатного віку. З них 3,6 мільйона жінок і 8,4 мільйона чоловіків. Курить кожна третя–четверта жінка репродуктивного віку (20–39 років). За даними експертів ВООЗ, ця шкідлива звичка викликає в Україні 100–110 тисяч смертей щорічно. Дорослий курець викурює в середньому 1 650 цигарок за рік [3]. Тютюнопаління спричиняє збільшення захворюваності також у середовищі людей, які стають пасивними курцями. Постійне збільшення кількості хворих на алкоголізм та тютюнопаління суттєво підвищує рівні соціальної напруженості, особливо в сімейному середовищі. Окрім того, Україна утримує перші місця в Європі за поширення таких небезпечних недуг як туберкульоз, венеричні захворювання, ВІЛ - СНІД, злоякісні новоутворення, які становлять суттєву небезпеку для життєдіяльності суспільства. Туберкульоз або хвороба бідних людей активно прогресує в державі. Так у 2008 році на активний туберкульоз захворіло 35,9 тис. ос., з яких 95,8 % становить туберкульоз органів дихання, а 71 % осіб, які захворіли, складають чоловіки. Окрім того, у 2008 році 19,0 тис. ос. вперше виявили ВІЛ-інфекцію, а 4,4 тис. осіб захворіли на СНІД, кількість хворих, що перебувала на обліку на ВІЛ-інфекцію становила 91,8 тис. осіб, а хворих на СНІД нараховувалося 10,4 тис. осіб 50 % інфікованих та хворих складала особи, які інфікувалися під час вживання ін'єкційних наркотиків.

Соціальна напруга в суспільстві зумовлюється рядом чинників, інтенсивність впливу яких визначає ступінь і глибину цієї напруги. Найчастіше причинами виникнення напруженості виступають незадовільні умови життя, праці, незадовільний матеріальний та культурний стан, зіткнення інтересів релігійного, ідеологічного характеру, система розподілу матеріальних благ, низький рівень освіти.

Соціологічне опитування показало, що максимальний рівень напруженості серед населення спостерігався у грудні 2008 року і сягнув рекордного значення за всі роки (2000-2009) спостережень. З допомогою цього опитування можна виявити основні причини та тенденції зростання соціальної напруги в суспільстві.

Зростання соціальної напруги суттєво не підвищило готовності брати участь у масових акціях протесту в разі їх виникнення. Більшість підтримує мирні форми протесту, такі як збір підписів під колективними зверненнями, мітинги, демонстрації. Одночасно зростає сумарна частота згадування опитуваними екстремальних форм протесту (2006 р. – 17,1 %; 2007 р. – 19,8 %; 2008 р. – 23,2 %; 2009 р. – 25,9 %). Серед мотивів протестної поведінки громадян домінує чинник соціально-економічного плану: невивплата зарплати, пенсії, стипендії та стрімке зростання цін. Ці спонуки підсилюються такими чинниками, як очікуване припинення водо-, тепло- та енергопостачання, підвищення плати за житло й транспорт, звільнення з роботи, інфляція, знецінення заощаджень тощо. Мотив порушення прав людини, розташувався на третьому місці. Послабилася також роль протестних мотивів, пов'язаних з корупцією в керівних структурах та зловживанням владою з боку місцевого керівництва [7].

Отже, соціальна напруженість – це стан суспільства або його частини, який характеризується соціальним невдоволенням інтересів протягом тривалого часу. Внаслідок незадовільного соціально-економічного становища в країні набуває зростаючої тенденції незадоволення населення матеріальним станом, умовами проживання та праці, рівнем заробітної плати та пенсії тощо. У результаті цього знижується духовний та культурний рівень населення, підвищується рівень безробіття, виникають такі соціальні небезпеки, як пияцтво, бродяжництво, проституція, вандалізм, тероризм, конфліктні ситуації на міжнародному, етнічному, побутовому або релігійному ґрунті. Це ставить під загрозу стабільний стійкий і безпечний розвиток суспільства.

Постійна висока соціальна напруженість в суспільстві робить неможливим реалізацію важливих соціальних програм, перешкоджає спільним діям органів державної влади, веде до протистояння різних соціально-політичних сил у суспільстві, спричиняє до великих матеріальних і духовних втрат. Саме тому питанням соціальної напруги приділяється багато

уваги в теоретичних і практичних дослідженнях [1, с. 17 - 21]. Адже зниження соціальної напруги в суспільстві є одним з визначних чинників його безпечного та ефективного функціонування.

Таким чином, дослідження впливу сім'ї на соціальну напруженість у суспільстві в контексті безпеки життєдіяльності населення та розробка системи заходів, спрямованих на попередження зростання соціальної напруженості є надзвичайно важливим завданням, без розв'язання якого неможливо поліпшити соціально-економічну ситуацію та добробут людей. Якщо не вирішувати це завдання вчасно, то соціальна напруженість в суспільстві інтенсифікуватиметься як фактор трансформації сім'ї, що може завершитися її деградацією, а в кінцевому рахунку – руйнуванням основної ланки суспільства, а отже і суспільства загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайнуллина Ф. И. От социальной напряженности к социальному партнерству. / Ф. И. Гайнуллина // Социально-политический журнал (Социально-гуманитарные знания). – 1998. - № 4. – с. 17 – 21
2. Грень А. Соціально-психологічна напруженість у громадсько-політичному житті / А. Грень // Політична психологія. – 2003. –с. 169-177. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum.
3. Желібо Є. П., Чмир А. І., Троян В. С., Савінов Є. О. Безпека життєдіяльності: Курс лекцій / Желібо Є. П., Чмир А. І., Троян В. С., Савінов Є. О. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 356 с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/35/76/1/0/>.
4. Захарченко В. Г. Подружні конфлікти та стратегії їх розв'язання в молодих сім'ях. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=53&c=>
5. Кіндратець О. Ризики українського суспільства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1623/>.
6. Небоженко В. С. Соціальна напруженість і конфліктність в українському суспільстві / В. С. Небоженко. – К.: Абрис, 1994. – 64 с.
7. Прес-конференція “Україна – 2009: національні символи, соціальна напруженість, електоральні наміри”. [Електронний ресурс].– режим доступу <http://www.interfax.com.ua/ukr/press-release/17280/>
8. Саламатов В. Помаранчева революція й природа державної влади в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.personal.in.ua/article.php?ida=88>.
9. Узунов В. В.. Оцінка і діагностика соціальної напруги в державних цільових програмах: Дис. канд. наук: 08.00.03 - 2009./ В. В. Узунов [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/350980.html>.
10. Україна у цифрах 2008. / Статистичний збірник. За ред. О. Г. Осауленка – К.: «Консультант», 2009. – 260 с.

Л.І.РИБАК, О.Ю.РИБАК, В.А.КУВАЙСКОВ СУЧАСНІ СИСТЕМИ НАВІГАЦІЇ В СПОРТІ

Вивчені можливості навігації з використанням сучасних технологій позиціонування і розроблені шляхи їх застосування в галузі фізичної культури і спорту.

Изучены возможности навигации с использованием современных технологий позиционирования и разработаны пути их применения в отрасли физической культуры и спорта.